

Hayto, Ligia

Posiedzenie Zespołu Historii Nauk Rolniczych

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 17/4, 814-816

1972

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

POSIEDZENIE ZESPOŁU HISTORII BOTANIKI

13 maja 1972 r. odbyło się w Ogrodzie Botanicznym w Warszawie posiedzenie Zespołu Historii Botaniki.

Na wstępie przewodnicząca Zespołu doc. Ludmiła Karpowiczowa złożyła sprawozdanie z działalności Zespołu za rok 1971 i I kwartał 1972 r. Wszystkie plany naukowe zostały wykonane a do ważniejszych osiągnięć Zespołu zaliczyć wypada sesję naukową z 1971¹ oraz przygotowany tom monograficzny poświęcony 50-leciu Towarzystwa Botaników Polskich².

Z kolei przystąpiono do omówienia planu pracy na rok 1973. Do następnego tomu botanicznego „Studiów i Materiałów z Dziejów Nauki Polskiej” zgłoszono następujące prace: prof. T. Sulma — *Botanika gdańska w XVII i XVIII w.*; dr W. Karpowiczowa — *Zmiany nazewnictwa gatunku *Diopteris* w literaturze naukowej*; prof. A. Paszewski — *Rośliny zielne u Alberta Wielkiego*; doc. J. Siemińska — *Korespondencja Raciborskiego z Eichlerem*; prof. W. Szafer — *Korespondencja Raciborskiego z W. Kulczyńskim*; doc. J. Reimanówna — *Korespondencja Raciborskiego z Nathorstem*; doc. S. Brzozowski — *Polskie studia przyrodnicze we Wrocławiu 1919—1939*.

W dalszym ciągu zebrania omawiano udział członków Zespołu w organizowanej przez Zakład Historii Nauki i Techniki PAN w czerwcu 1973 r. sesji naukowej w Ciechanowcu, poświęconej Krzysztofowi Klukowi. Zgłoszono na sesję następujące referaty: prof. H. Bukowiecki — *Rośliny lecznicze w Dykjonarzu Krzysztofa Kluka*, prof. J. Mowszowicz — *Kluk jako systematyk*.

Doc. S. Brzozowski poinformował zebranych o przygotowywanej sesji jubileuszowej 100-lecia powstania AU w Krakowie i zaprosił zebranych do współudziału.

W związku z przygotowywaną przez doc. S. Szpilczyńskiego sesją ku czci siedemnastowiecznego przyrodnika Jana Johnstona zaproponowano analizę botaniki w jego dziełach złożyć w ręce prof. J. Mądalskiego z Wrocławia lub prof. S. Kownasa.

Zainteresowanie wywołała informacja S. Brzozowskiego o znajdującym się w Bibliotece Narodowej w Wiedniu zielniku F. Scheidta z XVIII w., na wniosek prof. H. Bukowieckiego ZHNiT PAN spróbuje sprowadzić ten dziesięciotomowy zielnik do Krakowa. Na zakończenie zebrania poinformowano, że Zespół Redakcyjny pracujący nad *Słownikiem Biologów Polskich* dołoży wszelkich starań by w 1973 r. zamknąć opracowywanie haseł i przystąpić do ostatecznych czynności redakcyjnych.

Stanisław Brzozowski

POSIEDZENIE ZESPOŁU HISTORII NAUK ROLNICZYCH

22 marca 1972 r. odbyło się w Krakowie pod przewodnictwem doc. S. Brzozowskiego posiedzenie Zespołu Historii Nauk Rolniczych.

Pierwszy referat *Hippologia na wyższych uczelniach Małopolski do 1939 r.* wygłosił mgr inż. Lesław Kukawski. Przedstawił on historię nauczania hodowli koni w ośrodku krakowskim i lwowskim od początków XIX w. Nie stanowiła ona początkowo odrębnej dyscypliny i była wykładana w ramach studiów weterynaryjnych. W powołanej w 1803 r. Katedrze Weterynarii na Wydziale Lekar-

¹ Zob. Sprawozdanie z tej sesji w nrze 2/1972 „Kwartalnika”, s. 388—389.

² 50 lat Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Wrocław 1972. Zob. notatkę o tej książce w niniejszym nrze „Kwartalnika”, s. 782—783.

skim Uniwersytetu Krakowskiego obok anatomii konia i zasad jego chowu prowadzono naukę jazdy konnej. Wykłady z tego zakresu prowadził potem od 1840 r. Wawrzyniec Domański, a w latach 1868—1881 Karol Rasp. Natomiast w rolnictwie nauka o chowie koni jako jedna z dziedzin hodowli zwierząt domowych została częściowo uwzględniona dopiero w II połowie XIX w.

We Lwowie wykładano hodowlę zwierząt od 1858 r. w Dublańskiej Szkole Rolniczej. Szczególnie hippologią interesowali się w XIX w. Kazimierz a następnie Mieczysław Pańkowski (chów konia gospodarskiego), od 1905 r. prof. ogólnej i szczegółowej hodowli zwierząt Karol Malsburg, autor m.in. kilku niewielkich prac poświęconych hodowli koni. Równocześnie w Dublanach, podobnie jak w Krakowie, zagadnienia te poruszano w ramach wykładów weterynarii (Antoni Kaczkowski 1858—1868, Józef Kubicki 1868—1902, Stanisław Królikowski 1902—1924). W 1881 r. powstała we Lwowie Szkoła Weterynarii, przekształcona w 1896 r. w Akademię Weterynaryjną, istniejącą do 1939 r. Program jej obejmował m.in. hodowlę zwierząt, którą ze szczególnym uwzględnieniem hodowli koni w latach 1881—1905 wykładał Antoni Barański, autor podręcznika *Chów koni...* (Lwów 1883). W szerokim wymiarze uwzględniano też naukę jazdy konnej oraz kucie koni i pielęgnację kopyt (Paweł Kretowicz 1882—1921). Hippologię uwzględniali też w swoich wykładach: Zygmunt Mostowski (1903—1910), Stanisław Przybyłkiewicz (1910—16), Stanisław Królikowski i w dwudziestoleciu międzywojennym Tadeusz Olbrycht, który opublikował szereg prac z tego zakresu.

W Krakowie pierwsze wykłady z hodowli koni prowadził w latach 1891—1898 w ramach szczegółowej hodowli zwierząt Leopold Adametz w nowo powstałym Studium Rolniczym UJ, następnie Walerian Klecki (1898—1920), który w pewnych latach wykładał hippologię jako osobny przedmiot, a w okresie 1921—1929 ponownie L. Adametz. Dał on początek tzw. szkole adametzowskiej w badaniach hippologicznych. Na prawdziwie wysokim poziomie postawił hodowlę koni na UJ dopiero Roman Prawocheński, który w latach 1925—1939 wykładał hodowlę zwierząt (początkowo obok Adametza). Był on autorem obszernego podręcznika hippologii i kilku publikacji naukowych z tego zakresu. W latach 30-tych działał na tym polu również Teodor Marchlewski. W okresie 1890—1939 wykonano na UJ jedną pracę habilitacyjną z hodowli koni (Zygmunt Jaworski 1926) i 3 doktorskie (Edward Skorkowski 1924, Tadeusz Staszewski 1926, Tadeusz Vetulani 1926).

W wyniku dyskusji nad referatem (dr Deskur, dr Z. Kosiek, mgr Rakoczy, dr Laszczka, dr Żukowski) wyłoniła się sprawa oceny i podsumowania wpływu ośrodków naukowych na praktyczną hodowlę koni oraz w jakim stopniu weterynaria we Lwowie lub hodowla zwierząt w Krakowie nadawały kierunek badaniom hippologicznym. Okazało się, że łączność z praktyką była znikoma, brak było prawie zupełnie prac z metodyki hodowli koni, natomiast publikacje w popularnych czasopismach hippologicznych były dziełem nie uczonych lecz praktyków.

W następnym referacie doc. Stanisław Brzozowski przedstawił wstępne wyniki swoich badań nad studiami rolniczymi Polaków na Uniwersytecie Wrocławskim w latach 1811—1918. Prace prowadzone są w oparciu o Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego, którego zasoby nie zostały dotychczas całościowo opracowane. Archiwum wrocławskie nie dysponuje pełnymi ciągami katalogów studenckich, natomiast posiada szereg materiałów uzupełniających, jak księgi studentów zagranicznych, wykazy zdanych egzaminów, listy absolwentów i akta doktorskie. Do połowy XIX w. kwestia ustalenia narodowości polskiej stanowi poważny problem, gdyż Polaków określano według rejonów pochodzenia (Kongresówka, Śląsk, Galicja), a polskie nazwiska często należały do Niemców i odwrotnie. Po zanalizowaniu bazy źródłowej i trudności badawczych referent omó-

wił krótko przeszłość Uniwersytetu Wrocławskiego, pozycje studiów przyrodniczych i rolniczych tak na nim jak we wcześniejszych uczelniach wyznaniowych we Frankfurcie nad Odrą i Wrocławiu (które scalono w 1811 r. w uniwersytet państwowy), sytuację Polaków na studiach rolniczych (550 w latach 1811—1918), stosunek uczelni i władz pruskich do studentów polskich.

Właściwe studia rolnicze rozpoczęły się w 1880 r. Poprzednio uwzględniono je w wykładach kameralistyki (m.in. we Frankfurcie profesorem tego przedmiotu był Polak z pochodzenia, Jerzy Borowski). Jego następcy Niemcy, Weber i Heyde, wykładali w ramach kameralistyki przede wszystkim rolnictwo we Wrocławiu. Później utworzono Katedrę Ekonomii, którą kierował słynny ekonomista rolniczy August Miaskowski. Po likwidacji wiejskiej akademii rolniczej w Prószkowie koło Opola, dzięki F. Holdafleissowi, powstał na Uniwersytecie Wrocławskim Instytut Rolniczy. Z czasem rozrósł się do 7 instytutów specjalistycznych (agronomiczny, zootechniczny, ekonomiczny, weterynaryjny, technologii przemysłów rolnych, gleboznawstwa i chemii rolnej, melioracji). Studiowało tu wielu Polaków, m.in.: Z. Moczarski, T. Konopiński, W. Pruski, M. Śniegocki i całe rodziny ziemian wielkopolskich, jak: Niemojowscy, Świnarscy, Potoccy, Mycielscy, Chłapowscy. W Instytucie pracowali również polscy asystenci, a do 1918 r. doktoryzowało się 18 Polaków, w tym 3 z agrotechniki, 4 z ekonomiki rolnictwa i 11 z hodowli zwierząt (głównie koni).

W dyskusji dr Z. Kosiek zwrócił uwagę, że w środowisku wrocławskim było silne dążenie do utrzymania polskości. Szereg szczegółowych problemów podnieśli doc. A. Łysak, mgr D. Chłapowski, mgr L. Kukawski i inni.

Ligia Hayto

POSIEDZENIE ZESPOŁU HISTORII FIZYKI

W dniu 22 marca 1972 r. w Krakowie odbyło się pod przewodnictwem prof. Tadeusza Piecha posiedzenie Zespołu Historii Fizyki. Porządek zebrania obejmował: referaty doc. I. Szumilewicz — *Henri Poincaré a szczególna teoria względności* i dr E. Skarżyńskiego — *O tzw. uogólnionej zasadzie Kopernika*, omówienie spraw związanych z przygotowaniem przez członków Zespołu artykułów do specjalnego zeszytu „Studiów i Materiałów z Dziejów Nauki Polskiej”, omówienie udziału Zespołu w sesji naukowej dla uczczenia setnej rocznicy powstania Akademii Umiejętności w Krakowie oraz propozycje referatów na posiedzenie jesienne Zespołu.

Doc. I Szumilewicz w referacie swoim przedstawiła wieloaspektowość mechanicyzmu, kierunku, który był przedmiotem ataków Poincaré'go. Kierunek ten opierając się na założeniu o niepodważalności praw Newtona, z jednej strony wpływał na filozofię (prawa newtonowskie wyrażone w postaci równań różniczkowych spełniały postulat Descartesa nauki zbudowanej *more geometrico*), z drugiej był przez filozofię umacniany w świadomości uczonych (np. Kant określał prawa fizyki newtonowskiej jako sądy syntetyczne *a priori*, a więc sądy konieczne). Postępująca od XVIII w. instytucjonalizacja nauki, proces, z którym wiąże się utrwalanie istniejącego stanu nauki, także wpłynęła na ugruntowanie teorii mechanicznych. W tym okresie mechanicyzm jako kierunek w fizyce zyskał podstawy ontologiczne (budowa materii z atomów o niezmiennych własnościach), gnozeologiczne (absolutna przewidywalność zjawisk, wykluczenie przypadku) i metodologiczne (wszystkie zjawiska sprowadzają się do relacji mechanicznych między prostymi siłami). W dalszym ciągu doc. Szumilewicz wskazała w jaki sposób